

ПЕДАГОГІКА

УДК 373.5.016:821.161.2.09]:37.091.32(091)(477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203532>

Наталія ГОГОЛЬ,
orcid.org/0000-0003-0780-6237
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України
(Київ, Україна) natashagogol75@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРАЦЯХ УЧЕНИХ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті зазначено, що в умовах сьогодення культурологічна спрямованість шкільної літературної освіти в Україні відображає нові можливості для визначення шляхів оновлення і збагачення гуманітарної освіти на основі зіставлення її предметної структури з існуючими уявленнями про зміст культури. Зазначено, що в умовах сучасної модернізації шкільної літературної освіти на гуманістичних засадах у контексті завдань Нової української школи посилюється тенденція реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури. Розкрито теоретичні та методичні засади реалізації культурологічного підходу до вивчення художньої літератури як явища культури в освітньому процесі. Доведено, що осягнення художнього твору на уроках літератури відбувається шляхом пізнання його як унікального тексту культури на основі діалогічної взаємодії суміжних видів мистецтв. Проаналізовано теоретико-методичні надбання вчених кінця ХХ – початку ХХІ століття (Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин) з проблеми міжмистецької взаємодії у шкільній літературній освіті. Доведено, що науково-методичні погляди вчених щодо окресленої проблеми полягають у здійсненні міжпредметних і міжмистецьких зв'язків, визначенні доцільності та методичній обґрунтованості використання суміжних видів мистецтв на уроках української літератури, зокрема застосуванні форм, методів і прийомів роботи над творами музичного мистецтва з метою успішного вивчення літературних творів. Доведено, що продуктовані провідними вченими методичні настанови сприяють усвідомленню учнями творів художньої літератури як важливого складника мистецтва, ознайомленню із музичними шедеврами української та світової культури, розумінню ролі української літератури в світовому культурному процесі, поглибленню вмінь аналізувати й інтерпретувати літературні твори у мистецькому контексті, здійсненню естетичного впливу на особистість учня-читача.

Ключові слова: урок української літератури, мистецтво слова, культурологічний підхід до навчання української літератури, суміжні види мистецтв, музичне мистецтво, науково-методичні праці вчених кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Nataliia HOHOL,
orcid.org/0000-0003-0780-6237
Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor,
Doctoral Student at the Department of History and Philosophy of Education
Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) natashagogol75@gmail.com

CULTUROLOGICAL APPROACH TO UKRAINIAN LITERATURE TEACHING IN SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL WORKS OF THE LATE XX – THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The study shows that the culturological orientation of school literary education in Ukraine reflects new opportunities to identify ways to improve and enrich the humanities education by comparing its subject structure with contemporary views on culture content. The culturological approach to Ukrainian literature teaching is growing in the situation of the modernization of the school literary education on a humanistic basis in the context of the New Ukrainian School's objectives. The theoretical and methodological principles of the culturological approach to studying the fiction as a phenomenon of culture in the education are considered. The author argues that the comprehension of an art work in literature lessons takes place through the knowledge of it as a unique text of culture on the dialogic interaction of related

arts basis. The theoretical and methodological achievements of scholars of the late XX – the beginning of the XXI century (N. Voloshyna, Ye. Pasichnyk, B. Stepanyshyn) on the problem of interart interaction in school literary education are analyzed. This study demonstrates that scientific and methodological scholars' views on the outlined problem consist in implementing the intersubject and interart connections, determining the expediency and methodological validity of using the related arts in Ukrainian literature lessons, in particular using the forms, methods and techniques of working on music art works in order to successfully studying the literary works. Conclusions are drawn that the methodological instructions prepared by leading scholars contribute to the students' understanding of works of fiction as an important component of art; learning musical masterpieces of Ukrainian and world culture; understanding the role of Ukrainian literature in the world cultural process; deepening the ability to analyze and interpret literary works in an art context, to influence aesthetically on the personality of the student-reader.

Key words: *Ukrainian literature lesson, art of words, culturological approach to teaching Ukrainian literature, related arts, music art, scientific and methodical works of scholars of the late XX – the beginning of the XXI century.*

Постановка проблеми. Нині в умовах модернізації шкільної літературної освіти на гуманістичних засадах особливої актуальності набуває ідея реалізації культурологічного підходу до вивчення літератури, що регламентовано у низці документів – Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, Концепції «Нова українська школа», Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти, Концепції літературної освіти, чинних програмах з української літератури тощо. Вивчення процесу реалізації культурологічного підходу в теорії та практиці шкільної літературної освіти України у різні історичні періоди дає змогу оцінити її сучасний стан, глибше розглянути й усвідомити динаміку педагогічних явищ, актуалізувати продуктивні педагогічні та методичні надбання вчених з окресленого питання, з'ясувати особливості української методики навчання літератури як науки.

Провідними вченими (О. Бандура, Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин та інші) у кінці ХХ – на початку ХХІ століття було узагальнено й систематизовано традиційний досвід і розроблено новаторські погляди щодо навчання української літератури з урахуванням ідей культурологічного підходу. Теоретико-методичні надбання вчених у контексті означеної проблеми стали визначальними для конструктивно-критичного переосмислення теорії та практики реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури у закладах загальної середньої освіти в умовах розбудови Нової української школи.

Аналіз досліджень. Конструктивно-критичне осмислення проблеми культурологічного підходу в освіті представлено у працях І. Балхарової, Є. Бондаревської, М. Бастуна, В. Гури, І. Зязюна, І. Колмолгорової, О. Рудницької, В. Сластьоніна, І. Якиманської та інших учених. У літературній освіті проблема культурологічного підходу отримала свою послідовну розробку в наукових розвідках провідних вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: Г. Ачкасова, К. Богачов, М. Борецький, А. Вітченко, Н. Волошина, Г. Гладишев,

А. Градовський, В. Доманський, С. Жила, М. Жулинський, О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Мірошниченко, Д. Наливайко, О. Ніколенко, Л. Нежива, Є. Пасічник, О. Покатілова, С. Сафарян, Н. Свіріна, О. Слоньовська, Ю. Султанов, Б. Шалагінов, З. Шевченко, В. Шуляр, Т. Яценко та інші. Наукові розвідки вчених демонструють як розмаїття окремих аспектів задекларованої теми, так і багатство сучасних підходів до її осмислення.

Фаховий інтерес для нас становлять наукові розвідки сучасних учених в аспекті висвітлення та актуалізації науково-методичного доробку провідних педагогів сучасності з проблеми реалізації культурологічного підходу у шкільній літературній освіті. Так, ученою Т. Яценко на основі визначення тенденцій розвитку предметної методики досліджено еволюцію методичних позицій провідних учених другої половини ХХ – початку ХХІ століття (П. Волинський, Т. і Ф. Бугайки, О. Бандура, Н. Волошина, С. Жила, Є. Пасічник, Б. Степанишин, С. Пультер та інші) у контексті різних підходів до їх використання у практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів (Яценко, 2016). Ученою осмислено науково-методичний доробок фундаторів методики викладання української літератури як значного арсеналу цінних педагогічних ідей для сучасного освітнього процесу.

Етапи розвитку методичної думки про сучасний урок української літератури на засадах культурологічного підходу представлено у наукових дослідженнях В. Шуляра (Шуляр, 2015). Ученим актуалізовано проблему культурологічного підходу до вивчення літератури у науково-методичних працях провідних методистів, а саме: міжмистецькі зв'язки (С. Жила); взаємозв'язки української літератури і зарубіжної / світової літератури (Н. Волошина, А. Градовський); компаративне вивчення художніх творів, культурологічний контекст аналізу художнього твору (В. Гладишев); філософсько-історичні засади в українській літературі (Ю. Бондаренко); діалогічне прочитання художніх творів із екзистенціальною філософією

(Г. Токмань), формування інтерпретаційної компетенції під час вивчення драматичних творів (А. Вітченко) тощо.

Теоретико-методичні доробки провідних учених сучасності в аспекті реалізації культурологічного підходу до вивчення художньої літератури як явища культури відображені у працях О. Покатілової (Покатілова, 2013). Ученою визначено внесок педагогів і методистів сучасності (В. Гладишева, В. Доманського, С. Жили, А. Ситченка, Л. Мірошниченко, О. Ніколенко, О. Куцевол, Ж. Клименко, О. Ісаєвої та інших) у розвиток сучасної теорії й практики поглибленого вивчення літератури на засадах культурологічного підходу.

Проте широке проблемне коло науково-методичних ідей учених кінця ХХ – початку ХХІ століття щодо реалізації культурологічного підходу у шкільній літературній освіті України не є об'єктом системного дослідження сучасними вченими. Відтак у контексті завдань Нової української школи, компетентнісних орієнтирів шкільної літературної освіти актуальності набула об'єктивна потреба в ретроспективному аналізі, актуалізації та творчій реалізації нагромадженого прогресивного методичного досвіду в практиці навчання української літератури на культурологічних засадах.

Мета статті – розкрити теоретико-практичні основи реалізації культурологічного підходу до навчання української літератури у закладах загальної середньої освіти, викладені у науково-методичних працях провідних учених кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. В умовах гуманітарної парадигми шкільної літературної освіти дедалі глибше усвідомлюється важливість комплексного підходу до використання культуротворчого впливу різних видів мистецтв у процесі вивчення української літератури. Сучасні вчителі використовують різні форми, методи і прийоми роботи з літературним твором, спрямовані на перекодування літературних текстів на метамову інших видів мистецтв і навпаки. Специфіка структурно-кової побудови літературного твору потребує залучення інших видів мистецтв як своєрідних образів, знаків, кодів для осягнення мистецтва слова. Відтак суміжна образотворчість стає для художнього твору своєрідним орієнтиром, символом і допомагає розкодувати літературний текст.

Передові словесники намагаються об'єднати, синтезувати ціннісно-духовні смисли рівних видів мистецтв задля глибокого осягнення учнями літературних творів. Використання сучасних методик роботи із текстом художнього твору у єдності із

суміжними видами мистецтв позначається на формуванні оригінальних схем сприймання художніх систем, виникненні нових інтерпретацій літературних творів, їх нетрадиційних тлумачень.

Проте результативність залучення суміжних видів мистецтв на уроках української літератури залежить від умов правильного і раціонального їх використання. «Вивчення літератури в комплексі з суміжними мистецтвами, – зазначає провідний учений-методист С. Жила, – не повинно перетворюватись на випадкове електичне поєднання різножанрового і різностильового матеріалу. Словесник має нагадувати досвідченого архітектора, який безпомилково визначає кожному мистецтву єдино належне для нього місце і роль» (Жила, 2006: 6).

Література як компонент художньої культури знаходиться у постійній і складній взаємодії з іншими видами мистецтва. Формування в учнів умінь аналізу та інтерпретації літературного твору засобами різних видів мистецтва – це, – на переконання Т. Яценко, – «процес цілісного сприймання твору, що передбачає встановлення зв'язків як усередині літературного твору, так і в контексті літературного процесу, художньої культури певної доби, а головне – усвідомлення таких зв'язків як діалогу митця зі світом, читача з митцем, а через нього – з іншою культурою, з іншим буттям» (Яценко, Шевченко, 2012: 18).

Навчання літератури потребує глибокого осмислення духовної цінності та поетики літературних явищ і фактів у контексті української і світової культури, зокрема вивчення літературних творів у зв'язках із музикою та іншими видами мистецтв. У методиці літератури у кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. особливого значення надавалося використанню на уроках української літератури творів музичного мистецтва. Провідними ученими (О. Бандура, Н. Волошина, С. Жила, Є. Пасічник, Б. Степанишин та інші) було розроблено методику використання на уроках української літератури засобів наочності, звукових та аудіовізуальних посібників, визначено їх дидактичні можливості та окреслено шляхи упровадження в практику роботи школи. Учені-методисти одностайно стверджували, що включення музики у процес роботи над текстом художнього твору сприяє кращому засвоєнню дітьми літературного твору. На значущості використання на уроках української літератури музичного мистецтва як дієвого засобу реалізації культурологічного підходу наголошувала О. Бандура, яка акцентувала на прослуховуванні музичних творів у грамзаписах, у процесі безпосереднього

відтворення на певному музичному інструменті чи вокального виконання (Наукові основи методики літератури, 2002). Переконаливим є твердження Є. Пасічника про те, що «без мелодії, музики важко донести до учнів неповторний колорит різноманітних пісенних жанрів, розкрити емоційне забарвлення твору. Жодне читання, яким би майстерним воно не було, не може замінити пісні в її природному звучанні» (Пасічник, 2000: 331).

Під час роботи над поетичними та прозовими творами провідні методисти радили застосовувати виразне читання вчителя або заздалегідь підготовлених учнів під музичний супровід. Практикування такого виду роботи на уроках літератури, на їхню думку, «допоможе учням повніше досягнути мотиви виучуваних поезій, краще зрозуміти настрої та переживання персонажа, стосунки з іншими дійовими особами, соціальну суть подій, сприйняти красу пейзажів тощо» (Наукові основи методики літератури, 2002: 197).

На вдалому поєднанні на уроках літератури художнього і музичного творів наголошував і Б. Степанишин, який аргументував, що літературний текст, вміло зіставлений з музикою, завжди сприймається тонше й залишає глибший слід. «В основі уроку літератури, – підкреслював учений, – має бути виразне художнє прочитання тексту і його проникливий аналіз, у єдності змісту і форми, з доречним і поміркованим залученням живописного та музичного матеріалу. Коли літературний твір став піснею – вона неодмінно має прозвучати («Заповіт», «Гаї шумлять», «Досвітні вогні») з платівки чи у виконанні учнів або вчителя» (Степанишин, 1995: 103).

Учені наполягали на продуманому використанні музики на уроках літератури, врахуванні підготовки школярів до сприймання цього виду мистецтва, визначенні місця і часу його застосування на певному етапі уроку тощо. Методисти наголошували на необхідності демонстрування твору музичного мистецтва перед вивченням літературного тексту, оскільки музика здатна викликати в учнів відповідний настрій, налаштувати їх на емоційне сприймання твору словесного мистецтва, а вдало дібраний і прослуханий після вивчення літературного твору музичний твір допоможе увиразнити його естетичну цінність (Наукові основи методики літератури, 2002: 206–207).

Водночас прослуховування окремих музичних творів перед або під час виразного читання прозових, ліричних чи драматичних творів може застосовуватись як необхідний прийом для створення на уроці відповідної емоційно-чуттєвої атмосфери.

«Слухаючи музичний твір, – наголошував Є. Пасічник, – учні вчать бачити залежність прийомів виконання, а отже, й інтонацій, темпу читання художнього твору від його змісту. Тому музична інтерпретація літературного першоджерела може використовуватися для того, щоб учні навчилися тонально виділяти окремі картини, змальовані автором» (Пасічник, 2000: 361).

Акцентуючи на важливості читання поетичних творів, поезії в прозі, уривків оповідань тощо під музичний супровід, Б. Степанишин зазначав: «Коли в одному класі літературна першооснова тільки читається, а в паралельному лине на потужних і чарівних крилах музики, то в другому варіанті ефект завжди сильніший... «До мого фортепіано» Лесі Українки естетичніше сприймається на фоні програвання елегійної музики без слів; «Шопен» М. Рильського – у парі з інструментально виконаним вальсом; «Ранок у лісі» М. Коцюбинського – в поєднанні з записаною на магнітофон музикою лісу (спів пташок, шерхіт листочків, повів вітру)» (Степанишин, 1995).

Водночас учені застерігали вчителів від використання музичних творів на уроках літератури як своєрідного засобу ілюстрації до літературного твору, «внаслідок чого засоби музичної виразності залишаються для учнів не розкритими, ігнорується специфіка мистецтва, його образна структура – звернення до музики втрачає педагогічний смисл, воно не має навчального характеру» (Пасічник, 2000: 361).

Учені наголошували на тому, що робота над музичними творами на уроках літератури передбачає дотримання певної послідовності. Відтак використання музичних грамзаписів є доцільним під час підготовки учнів до сприймання художнього твору, вивчення оглядових тем, ознайомлення школярів із фактами з біографії письменників, на етапі узагальнення та систематизації знань тощо (Пасічник, 2000). «Перед програванням пісні чи інструментального твору – вступна бесіда про жанрові особливості, прототип героя (героїв), далі йде саме програвання, після нього – бесіда на закріплення процесу сприйняття, відповіді на запитання учнів, ідейно-художній аналіз, загальний висновок» – наголошував Б. Степанишин (Степанишин, 1995: 134–135). Проте ознайомлення учнів із різними видами образотворчості в основній школі має відбуватись під керівництвом учителя. У старших класах доцільно заохочувати самих учнів до самостійної творчо-пошукової діяльності у галузі суміжних видів мистецтв, а саме: добирати необхідну мистецтвознавчу літературу, складати письмові чи усні повідомлення,

готувати доповіді про розвиток і становлення мистецтва в Україні і світі, писати відгуки на сприйнятий твір мистецтва тощо.

Учені переконували, що використання суміжних видів мистецтв на уроках літератури потребує урахування жанрової специфіки, композиційних особливостей та ідейного спрямування літературного твору. Особливо уважно провідні методисти радили підходити до вивчення народних пісень та дум, оскільки ці жанри фольклору вимагають своєрідного підходу, зумовленого жанровою своєрідністю, ритмомелодійною будовою та засобами художньої виразності. Так, під час вивчення жанрів поетичного фольклору Є. Пасічник пропонував застосовувати прослуховування народних пісень у грамзаписах чи у безпосередньому виконанні. Подібної роботи, на переконання вченого, вимагає й опрацювання дум, оскільки виконання ліро-епічних жанрів народної творчості передбачає наявність особливого музичного таланту, своєрідного стилю імпровізації. Учений радив прослуховувати народні пісні та думи у грамзаписах, порівнювати виконання народних співаків (наприклад, мистецьке виконання «Думи про козака Голоту» кобзарями Ф. Жарком та М. Полотаєм), під час аналізу жанрів усної народної творчості використовувати метод розповіді, бесіди у формі запитань з метою виявлення в учнів безпосередніх емоційних вражень, почуттів, а також розуміння ними основного змісту поетичних картин і образів (Пасічник, 2000: 331–333). Не меншої уваги, на думку вчених, потребує робота над мотивами народних пісень, майстерно вплетених у канву багатьох художніх творів українських письменників (І. Котляревського, Т. Шевченка, Марка Вовчка, Лесі Українки та інших).

Також учені нагадували учителям про музичну освіченість письменників-класиків, радили ознайомлювати учнів із їх багатограними талантами, акцентувати увагу на творчій співпраці митців словесного і музичного мистецтва (створення вокально-інструментальних композицій на вірші поетів, опер на сюжети літературних творів тощо). Так, наприклад, під час вивчення у дев'ятому класі теми «Розвиток української музичної культури у другій половині XIX століття» логічним є прослуховування фрагментів із опер С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм», М. Аркаса «Катерина», М. Лисенка «Тарас Бульба», «Енеїда», оперет «Чорноморці», «Різдвяна ніч», «Утоплена», пісень В. Заремби «Дивлюсь я на небо», П. Ніщинського «Закувала та сива зозуля» та інші (Пасічник, 2000: 360). Використання окремих фрагментів з оперних вистав посилюватиме

емоційне сприймання учнями мистецтва слова і музики, сприятиме розширенню загального кругозору учнів, їх естетичному вихованню. Проте робота над суміжними видами мистецтв на уроці літератури потребує урахування жанрових і композиційних особливостей кожного.

У процесі роботи над текстом художнього твору провідними вченими було виокремлено специфічні прийоми, що впливають на позитивне здійснення на уроках української літератури міжпредметних та міжмистецьких зв'язків, а саме: підготовка й виголошення учнями повідомлень історичного, мистецтвознавчого характеру; постановка запитань і завдань, що передбачають самостійний вибір засвоєних учнями фактів на уроках інших предметів; читання школярами вдома визначених учителем-словесником параграфів із суміжної дисципліни або використання підручника із суміжного предмета на уроці літератури; створення проблемних ситуацій і постановка проблемних завдань, що вимагають застосування знань та умінь учнів із різних галузей наук; проведення інтегрованих уроків тощо (Наукові основи методики літератури, 2002: 199–200). Варто наголосити, що пропонувані ученими форми, методи і прийоми роботи на уроці літератури мають творчо-пошуковий характер, спонукають учнів працювати самостійно, знаходити необхідну інформацію, узагальнювати, систематизувати сприйняте.

Висунуті українськими ученими-методистами вимоги до міжпредметних зв'язків корелюють із сучасними вимогами до міжпредметної та міжкультурної комунікації, що полягає у визначенні обсягу наукової інформації та режиму навчального часу із урахуванням гуманітарної системи загалом; доцільності та методичній обґрунтованості використання суміжних видів мистецтв на уроці літератури; змістовності, системності, зв'язком із сучасністю у процесі подачі інформації із контактуючих предметів; наявності міждисциплінарних зближень; здійсненні зворотних міжпредметних зв'язків в курсах суміжних дисциплін; розвитку художньо-образного та логічно-абстрактного мислення учнів, озброєнні їх ефективними прийомами мислительної діяльності тощо (Наукові основи методики літератури, 2002: 200–201).

Висновки. У науково-методичному дискурсі вчених кінця XX – початку XXI століття проблема реалізації культурологічного підходу до навчання літератури здійснювалась в аспекті сприйняття та усвідомлення учнями літературного твору на основі міжпредметної та міжмистецької взаємодії. Пропонувані вченими-методистами форми,

методи і прийоми роботи на уроці української літератури на основі діалогічної взаємодії мистецтв сприяють усвідомленню учнями місця літературного твору в світовій культурі, осягненню його як унікального тексту культури, що здійснюється шляхом прочитання тем, образів, сим-

волів, виражених у творах суміжних мистецтв. Провідними ученими (О. Бандура, Н. Волошина, Є. Пасічник, Б. Степанишин) окреслено перспективність і продуктивність використання культурологічного підходу як концептуальної основи модернізації змісту шкільної літературної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жила С. О. Словесник має нагадувати досвідченого архітектора, який безпомилково визначає кожному мистецтву єдино належне для нього місце і роль. *Всесвітня література та культура*. 2007. № 6. С. 2–11.
2. Наукові основи методики літератури : навч.-метод. посіб. для студентів вищ. закл. / За ред. д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України Н. Й. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
3. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. для студентів вищ. закл. освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.
4. Покатілова О. О. Методика навчання старшокласників культурологічного аналізу на уроках світової літератури (2013) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ. 200 с.
5. Степанишин Б. І. Викладання української літератури в школі : метод. посіб. для вчителя. Київ : РВЦ «Проза», 1995. 255 с.
6. Шуляр В. І. Теоретико-методичні засади сучасного уроку української літератури в основній і старшій школі : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02; Миколаїв. облас. ін-т післядиплом. пед. освіти. Миколаїв. 2015. 464 с.
7. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : моногр. Київ : Пед. думка, 2016. 360 с.
8. Яценко Т. О., Шевченко З. О. Художня література в контексті світової культури : методичний посібник. Київ : Пед. думка, 2012. 136 с.

REFERENCES

1. Zhyla S. Slovesnyk maie nahaduvaty dosvidchenoho arkhitekтора, yakyi bezpomylko vyznachaie kozhnomu mystetstvu yedyno nalezhne dlia nioho misce i rol' [The literature teacher should resemble an experienced architect, which unmistakably determines for each art its proper place and role]. *Vsesvitnia literatura ta kultura*. 2007. No.6. S. 2–11 [in Ukrainian]
2. Naukovi osnovy metodyky literatury [Scientific bases of the literature methodology] : navch.-metod. posib. dlia studentiv vyshch. zakl. / Za red. d-ra ped. nauk, prof., chl.-kor. APN Ukrayiny N. Y. Voloshynoyi. Kyiv : Lenvit. 2002. 344 s. [in Ukrainian]
3. Pasichnyk Ye. A. Metodyka vykladannia ukrayins'koyi literatury v serednikh navchal'nykh zakladakh [Methods of Ukrainian literature teaching in secondary schools] : navch. posib. dlia studentiv vyshch. zakl. osvity. Kyiv : Lenvit, 2000. 384 s. [in Ukrainian]
4. Pokatilova O. O. Metodyka navchannia starshoklasnykiv kulturolohichnoho analizu na urokakh svitovoi literatury [Methods of teaching students the cultural analysis in World Literature lessons] : dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02; Derzh. zakl. "Luhan. nac. un-t im. Tarasa Shevchenka". Luhans'k. 2013. 200 s.
5. Stepanyshyn B. I. Vykladannia ukrayins'koyi literatury v shkoli [Ukrainian Literature teaching at School] : metod. posib. dlia vchytelia. Kyiv : RVC «Proza». 1995. 255 s. [in Ukrainian]
6. Shuliar V. I. Teoretyko-metodychni zasady suchasnoho uroku ukrains'koi literatury v osnovnii i starshii shkoli [Theoretical and methodological bases of the Ukrainian literature modern lesson in the secondary school] : dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.02; Mykolaiv. oblas. in-t pisliadyplom. ped. osvity. Mykolaiv. 2015. 464 s. [in Ukrainian]
7. Yacenko T. O. Tendencii rozvytku metodyky navchannia ukrains'koi literatury v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) [Tendencies in the development of teaching methods of Ukrainian literature in the secondary educational establishments] : monohr. Kyiv : Ped. dumka. 2016. 360 s. [in Ukrainian]
8. Yacenko T. O., Shevchenko Z. O. Khudozhnia literatura v konteksti svitovoi kultury [The fiction in the context of world culture] : metod. posib. Kyiv : Ped. dumka. 2012. 136 s. [in Ukrainian].